

MEŞVERET

اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

Şura / 38. Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar.

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

Al-i İmran / 159. O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. Şu halde onları affet; bağışlanmaları için dua et; iş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا

Bakara / 233...Eğer ana ve baba birbiriyle görüşerek ve karşılıklı anlaşarak çocuğu memeden kesmek isterlerse, kendilerine günah yoktur..

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُوْا أَفْطُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ

Neml / 32. (Sonra Melike) dedi ki: Beyler, ulular! Bu işimde bana bir fikir verin. (Bilirsiniz) siz yanımda olmadan (size danışmadan) hiçbir işi kestirip atmam.

HADİS...

* İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: "Hz. Ömer'e, zinâ yapmış olan deli bir kadın getirildi. (Recm edilip edilemeyeceği hususunda) halkla istişare ederek recmedilmesine hükmetti. Kadına Hz. Ali (radiyallahu anh) uğradı. (Hazırlığı görünce): "- Bunun hâli nedir?" diye sordu. Kendisine: "Falanca kabileden deli bir kadındır, zinâ yapmıştır. Hz. Ömer (radiyallahu anh),

recmedilmesine hükmetmiştir" dediler. Hz. Ali (radiyallahu anh): "- Kadını geri götürün!" dedi, sonra Hz. Ömer'e uğrayıp: "- Ey mü'minlerin emîri! Bilirsin ki, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) : "Kalem üç kişiden kaldırılmıştır (artık onlar yaptıklarından sorumlu değildirler): Büluğa erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan, şifa buluncaya kadar bunamıştan." Bu bîçare kadın falanca kabilenin bunağıdır. Ona tecavüz eden, muhakkak ki aklî noksanlığı sırasında tecevüz etmiştir" dedi."

* Hz. Enes radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm, kendisine Ebu Süfyan'ın gelmekte olduğu haber verilince, ashabıyla istişare etti. Önce Ebu Bekr radiyallahu anh konuştu. Ondan yüzün çevirdi (iltifat etmedi). Sonra Hz. Ömer radiyallahu anh konuştu. Ondan da yüzünü çevirdi. Derken sa'd İbnu Ubade radiyallahu anh (Resûlullah'ın maksadını sezerek) ayağa kalktı ve "Ey Allah'ın Resulü, biz (ensariler)i mi kastediyorsunuz? Nefsimi kudret elinde tutan zata yemin ederim, eğer bize bineklerimizi denize sürmemizi emredecek olsanız, mutlaka (gözümüzü kırpmadan) daldırırız. Bize onlara binip Berkı'l-Gimâd'a gitmemizi emretseniz onu da yaparız!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm halkı hazırladı. Yola çıktılar ve Bedr'e kadar gelip indiler.

Orada, Kureyş'in su almaya gönderdiği kimselerle karşılaştılar. İçlerinde Beni Haccac'a ait siyahi bir köle vardı. Onu yakaladılar. Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın ashabı Ebu Süfyan ve arkadaşları hakkında bilgi soruyorlardı. Köle:

"Ebi Süfyan hakkında bilgim yok. Ancak (burada) Ebu Cehl, Utbe, Şeybe ve Umeyye İbnu Halef var!" dedi. O böyle söyleyince Ashab onu dövdü. O da: "Evet, ben size haber veriyorum. Bu Ebu Süfyan'dır!" dedi. Onu bıraktıkları zaman başkaları sordular. O yine:

"Ben Ebu Süfyan hakkında bir şey bilmiyorum, lakin burada halkın içinde Ebu Cehil, Utbe, Şeybe, Umeyye İbnu Halef var!" dedi. Böyle söyleyince onlar da aynı şekilde dövdüler. Bu esnada Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm namaz kılıyordu. Bu hali

görünce namazı bıraktı ve: "Nefsimi kudret elinde tutan Zât-ı Zülcelâl'e yemin olsun, size doğruyu söyleyince onu dövüyorsunuz! Yalan söyleyince de bırakıyorsunuz" dedi.

Ravi der ki: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm elini koyarak "burası falancanın öldürüleceği yer, şurası feşmekancanın öldürüleceği yer" diye teker teker gösterdi." Ravi der ki: "Allah'a yemin olsun onlardan hiçbirisi, Aleyhissalatu vesselam'ın elini koyduğu yerin dışına sapmadan, gösterdiği yerlerde öldürüldüler."

* Hz. Enes radiyallahu anh anlatıyor: "Zeyneb'in iddeti tamamlanınca, Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm, Zeyd radiyallahu anh'a: "Git onu bana (kendinden) iste!" dedi. Zeyd gitti. Zeyneb'e geldiği zaman hamurunu yoğuruyordu. Zeyd der ki: "Onu gördüğüm zaman içimde bir zorluk hissettim, ona bakamaz hale geldim. Sırtımı ona çevirerek, geri geri yaklaştım ve: "Ey Zeyneb! beni Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm gönderdi. Seni istiyor" dedim.

Zeyneb: "Ben (istihare yoluyla) Rabbimle istişare etmeden bir şey yapacak durumda değilim!" dedi ve kalkıp mescidine gitti. Derken Resûlullah'a vahiy geldi. Aleyhissalâtu vesselâm kalkıp izin almadan Zeyneb'in evine girdi. Zeyd der ki: Gündüzün ilerlemesiyle Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın bize ekmek ve et yedirdiğini gördük. Yemekten sonra hak çıkmış, bazı kimseler evde kalmış sohbet ediyordu. Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm da çıktı, peşinden ben de çıktım. Hanımlarının hücrelerine birer birer uğrayıp selâm vermeye başladı. Onlar: "Ey Allah'ın Resûlü (yeni) hanımını nasıl buldun?" diyorlardı. Hz. Enes radiyallahu anh der ki: "Bilemiyorum, "Halk çıktı!" diye ben mi haber verdim, başkası mı haber verdi. Aleyhissalâtu vesselâm gelip evine girdi. Ben de beraber girmek istedim. Benimle kendi arasına perde çekti. Örtünme ayeti nâzil oldu. Halk, kendilerine verilen öğütten derslerini aldı: "Ey iman edenler! Yemek için dâvet olunmadan Peygamber'in evine girip

de orada yemek vaktini beklemeyin. Davet edildiğinizde ise girin, fakat yemeğinizi yedikten sonra sohbete dalmadan dağılın. Bu hareketiniz Peygamber'e eziyet verir. O da size bunu açıklamaktan sıkılır. Allah ise hakkı açıklamaktan çekinmez" (Ahzâb 53).

* İbnu Ömer radiyallahu anhüma anlatıyor: "Resulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kızları hakkında kadınlarla istişare edin!"

* Sâlim, babası Abdullah İbnu Ömer radiyallahu anhümâ'dan anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm, namazları (duyurup toplanmayı sağlama) vasıtası üzerine halkla istişare etti. Boru öttürmeyi teklif ettiler. Yahudiler(in usulü olması) sebebiyle bunu hoş karşılamadı. Bunun üzerine halk çan çalınabileceğini hatırlattı. Aleyhissalâtu vesselâm, hristiyanlara benzeme) endişesiyle bunu da hoş karşılamadı.

Aynı gece, Ensardan Abdullah İbnu Zeyd denen bir zata ve Ömer İbnu'I-Hattâb'a rüyalarında ezan öğretildi. Ensari, geceleyin Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'in kapısını çaldı. Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm onu (öğrenip okumasını) Bilal'e emretti. Bilal da ezan olarak okudu." Zührî diyor ki: "Bilal radiyallahu anh hazretleri sabah ezanına şu ibareyi ilave etti: "Essalâtu hayrun mine'n-nevm (=namaz uykudan hayırlıdır)." Resûlullah bu ilaveyi teyid etti."

Hiz. Ömer radiyallahu anh: "Ey Allah'ın Resulü, Abdullah İbnu Zeyd'in gördüğünü rüyamda ben de görmüşüm (ancak o, size duyurmakta benden önce davrandı)" dedi."

* Ebu Mes'ud radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kendisiyle istişare edilen kişi güvenilen bir kimse (olmalı)dır."

TEFSİR...

اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

Şura / 38. Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da

harcırlar.

Ve onlar ki Rableri için davete uymakta ve namazı dürüst kılmaktadırlar. Allah iman ve itaat için Peygamber tarafından yapılan davete Aşhab-ı Kiram'ın bey'atları ve uymaları gibi bey'at ve dinin direği olan namazı kılmakla cemaat ve toplumu sağlam tutanların İşleri de aralarında Şûrâ'dır.

İşleri, buyrukları zorbalıkla değil, aralarında danışıkla, görüşlerine başvurma iledir. Kendi işlerine kendileri sahiptir, başkalarının elinde esir değil, aralarında dayanışmasız, toplumsuz, darmadağınık ayrı da değil, toplanıp sözü bir etmesini bilirler. Birbirlerinin görüşlerine başvurmalarının şekli de görüş ileri sürmek yeteneği olan, toplumun görüşlerini temsil edebilecek ictihad sahibi "hall ü akd" erbabının (meseleleri düşünüp çözüme bağlayacak kimselerin) toplanıp müzakere etmesiyledir. Resulullah (s.a.v.) "İş hususunda onlarla müşavere et." (Âl-i İmran, 3/159) âyetinin mânâsı uyarınca, savaşla ilgili meselelerde müşavere ederdi. Ondan sonra da aşhab gerek onda gerek hükümlere dair meselelerde müşavere ettiler.

Hız. Peygamber'in vefatı üzerine halife seçimi, ehli riddetle (dinden dönenlerle) savaş, dedenin mirastan pay alması, şarap içenlere vurulacak "had cezasının" sayısı ve Irak'ta fetholunan arazilerin ahkamı vs. gibi meseleler hep bu kabildendir. Şüphe yok ki hükümlere dair müşavere, hakkında kesinlik ifade eden bir nass bilinmeyip az çok ictihada elverişli olan veya tatbikatı çalışmaya bağlı hususlardadır. Şra müzakereleri (görüşmeleri) icmâ meselelerinin aslını teşkil eder. İslâm tarihinde ve fıkıh usulünde (metodoloji) malesef bu "Şûrâ" düsturu sahabe devrinden sonra Kur'ân'ın verdiği bu önem ile uyumlu bir biçimde geliştirilememiştir. Şûrâ aslında "Ftyâ" gibi "büşra" ölçüsünde masdar olup "teşavr" yani birbirinin görüşünü almak demektir. Kelimenin aslı arıdan bal almak mânâsı ile ilgilidir. "Z şûrâ" (Şra sahibi) mânâsına da gelir. Nitekim bu mânâ ile şra heyetine de denilir.

Ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak da ederler. Belli ki bu infak şûrâ ile verilen kararın yerine getirilmesi için gereken

masrafı temin mânâsını anlatmaktadır.²³⁹

PIRLANTA SERİSİ...

VAZİFEMİZDE İSTİŞÂRE ESAS OLUP, MÜNFERİT HAREKETİN YERİ YOKTUR.

Hata yapmama veya onu asgariye indirmenin en önemli vesilelerinden biri de , istişâre ve başkalarının düşüncesine değer atfetmektir. "Ben bana yeterim; insanlar çevremde toplanabilirler" şeklindeki düşünceler, hem kendimize, hem de çevremize zarar veren düşüncelerdir. Ayrıca, bizim yıllarca en güzel sözlerle anlatmağa çalışdığımız şeyleri, bakarsınız ehil olan bir arkadaşımız bir sözle anlatıverir.

Bundan başka, irşad erleri kimseden bir şey beklememeli; hizmette önde, ücrette sonda olmalı, ev-bark düşünmeden "bana bir kefen yeter" demeli; son derece kanaatkâr, son derece cömert olmalı ve hele kat'iiyyen makam, mansıb peşinde koşmamalıdır. Ücret istememe, (Şuarâ, 26/109) hattâ talepsiz gelenden dahi kaçma, insanlardan gelecek iyiliklere karşı müstağnî olma ve minnet altına girmeme, Peygamber mesleğinin gereklerindendir. Nasılsak öyle kalmak, dünyânın değiştiriciliğine karşı koymak, maddî kayıtlardan âzâde ve sonuna kadar hasbî kalabilmek de aynı derecede mühimdir. Ehl-i dünyânın "cerci, çıkarıcı" ithamlarını fiilen tekzip etme yolunda icabında kût u lâ yemût ile yetinip, evsiz barksız yaşamak, gariplerden bir garip olarak buradan çekip gitmek, -ülke hizmetine ehil bir tâlibin bulunmadığı yerde Hz. Yusuf gibi tâlip olmanın dışında- beş-on insana hak ve hakikatı anlatmayı dünyevî-uhrevî bütün mansıp ve pâyelere tercih etmek, eğer varlık sahibiysek, bunu da civanmertce ve tıpkı Nebîler Sultanı ve onun has yârânları Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman, Hz. Hatice gibi, kalb ve kafası doyurulmamış nesli ihyâ yolunda harcayıp, yapılan her şeyi unutmak da, bu vazifenin asli gereklerindendir.²⁴⁰

İSTİŞAREDE ÖLÇÜLER

Ortaya attığımız fikirler makûl görülürse memnun olmalı;

makûl görülmezse, “mevsimi değilmiş” deyip beklemeli ve kat’iyen kavgaya edilmemelidir.

Bazan da makûl fikir, onu teklif eden şahısdan dolayı reaksiyon görebilir. Böyle durumlarda, bu tür teklifleri başkalarının yapmasına fırsat verilmelidir. Önemli olan, fikirlerin hüsn-ü kabulüdür. İleri sürdüğümüz fikir hak ise, ona öncelikle kendimiz hürmet etmeliyiz. İstişarede üzerinde durulan mes’ele kabul usulüne göre ettirilmezse, te’sir ve bereketi de olmayabilir. Halbuki bizim mesleğimizde bereket çok önemlidir.

Bediüzzaman Hazretleri, İstanbul’da sayıca çok dostlarla yaptığı hizmetlere mukabil, Isparta’da az sayıdaki arkadaşlarıyla yaptığı hizmeti daha bereketli bulur. Ve bu bereketi de ihlâsla irtibatlandırır.²⁴¹

İSTİŞARE VE MESULİYET

Soru: İstişare yapıldıktan sonra mes’uliyet kalkmış olur mu?

Cevap: İstişare; ehli ile, sancı ve ızdıraplı ruhlarla ve hizmette, sırtında küfe taşıma hassasiyeti ile hareket edenlerle yapılır. ²⁴²mesuliyet de kalkmış olur.

MEŞVERET

“Bir bilene sor! İki bilgi bir bilgiden hayırlıdır.”

Meşveret, verilecek kararların, isabetli olarak verilebilmesinin ilk şartıdır. İyiden iyiye düşünülmeden, başkalarının fikir ve tenkitlerine arzedilmeden, bir mes’ele hakkında verilen kararlar, çok defa hüsrân ve hezimetle neticelenir. Düşüncelerinde kapalı, başkalarının fikrine hürmet etmeyen “kendi kendine” biri, üstün bir fitrat, hatta dâhî bile olsa, her düşüncesini meşverete arzedenden bir diğer insana göre, daha çok yanıldığı görülür.

En akıllı insan, meşverete en çok saygılı ve başkalarının fikirlerinden en çok istifade eden insandır. Yapacağı işlerde, kendi düşünceleriyle iktifa eden ve hatta onları başkalarına da kabul ettirmeye zorlayan ham ruhlar, etraflarından hep nefret ve istiskâl görürler.

Güzel neticelerin elde edilmesinin ilk şartı meşveret olduğu

gibi, kötü akibet ve hezimetlerden korunmanın ehemmiyetli bir vesilesi de, dostların yüksek fikirlerinden istifâdeyi ihmâl etmemektir.

Bir işe başlamadan önce, gerekli olan her danışma yapıp tedbirde kusur edilmemelidir ki, sonra etrafı suçlama ve kaderi tenkit etme gibi, musîbeti ikileştiren yanlış yollara gidilmesin. Evet, bir şeye azmetmeden evvel, akibet güzelce düşünülmez ve tecrübe sahipleriyle görüşülmezse, neticede hayâlkırıklığı ve nedâmet kaçınılmaz olur.

Önü arkası iyice düşünülmeden içine girilmiş nice işler vardır ki, bir adım ileriye götürülememiş olmaktan başka, o işe teşebbüs edenlerin itibarlarını yitirmelerine de sebebiyet vermiştir. Evet, aklına esen her şeyi yapmaya kalkan birisi, bu kabil yanlış yollarla, içine düşeceği inkisarlardan dolayı, yapabileceği şeylerde de ümitsizliğe dûçar olacaktır.

İnsan; kapamasından âciz olacağı kapıları, kat'iyen açmamalıdır. Yoksa açılan menfezlerden içeriye sızan şerler, gulyabânîler hem başkalarını telef eder hem de onun haysiyetini beraber alır götürürler. Ukalâlık edip de, kimseye danışmadan, bir kısım sevdalara tutulmuş nice kimseler vardır ki; uyardıkları kobralar tarafından hem sokulmuş hem de saf-dışı edilmişlerdir. Keşke, saf-dışı edilenler sadece kendileri olsaydı..²⁴³

MEŞVERETİN TABÎÎ BİR NETİCESİ : İTAAT

Soru: İtaat edilmesi gereken bir noktada bazen aklımız ve mantığımıza ters düşen hususlar olabiliyor. Bu noktada itaati nasıl anlamalıyız?

Cevap: Bizim anladığımız mânâda itaat ve inkiyad, umumun kabul ettiği, hizmetin sevk ve idaresini yapan bir şahsa, ya da insanların her türlü konuyu orada istişare edebilecekleri değişik kimselerden meydana gelmiş bir meşveret meclisinin, içtihat, tesbit ve kararlarını yerine getirmekten ibarettir. Ne var ki, ne itaat ve inkiyad edilen şahıs, ne de meşveret meclisinin kendilerine itaat ve inkiyad edilmeyi beklemek gibi hak ve istihkakları yoktur.

Zaman, hizmet zamanı olduğuna göre, meseleler, her zaman belli bir heyetin meşveretinden çıkmalıdır ve alınan kararlara da, mutlak mânâda itaat edilmelidir. Zira meşveret ve itaat bir vahidin değişik yüzleri gibidir.. ve bunlar, İslâm içtimaî hayatının önemli unsurlarıdır.

Soruda bahsedildiği gibi, meşverette alınan kararlar bazen herkesin aklına yatmayabilir ve herkes tarafından kabul edilmeyebilir. Meşveret meclisinde bulunanlar da, Allah katında kendilerini sorumluluktan kurtarmak için, içtihad farklılıklarını dile getirebilir, her meseleye ulu orta “evet” demeyebilir ve alınan kararlara muhalefet şerhi düşebilirler. Aslında, meşveretin gerçek anlamı da işte budur. Ancak bazılarının muhalefetlerine rağmen, eğer ilgili mevzuda bir karar alınmışsa, artık o muhalif kişilerin bu karar aleyhinde tek bir kelime bile konuşmamaları ve karara uymaları gerekir. Zira bu tür konuşmalar koskoca bir cemaati gıybet etmek demektir. Gıybet ise, Hakk’a hizmet eden bir cemaatin hukukunu ihlâl olduğundan, o cemaati teşkil eden bütün fertlerle onlar hakkında söylediklerini zikredip ferden ferda helâlleşmedikçe o şahsın kurtulması ve cennete girmesi mümkün olmayabilir.

Evet, istişarede alınan kararlara mutlaka uyulması lazımdır. Meselâ, meşveret meclisinde bir yere gidilmek üzere ekseriyetle karar alındı ve yola çıkıldı. Yolda -Allah muhafaza- kaza oldu. Kaza sonucu karara karşı çıkanların “Biz dememiş miydik?.. Gitmeseydik kaza olmayacaktı.. gittik başımıza bu iş geldi” gibi ifadeleri, kaderi tenkidin yanında, diğer arkadaşları gıybet sayılır.

Bu hususta Allah Rasulü’nün şu kararlılığı çok dikkat çekicidir: Allah Rasulü (s.a.s), Uhud Savaşı öncesi ashabı ile meşveret eder; kendi görüşü Medine’de kalıp müdafaa harbi yapma istikametindedir. Ancak, yapılan istişare sonucu, Medine’nin dışına çıkılarak taarruz harbi yapılmasına karar verilir. Bu karar gereği Nebiler Serveri (s.a.s) Uhud’a gider. Bu noktada Seyyid Kutub’un şu enfes yorumu çok yerindedir: “Allah Rasulü Uhud’a çıkarken orada 70 kişinin şehid verilmesi değil; Medine’de taş taşın üstünde kalmayacağını bilseydi,

meşveretin hakkını vermek için yine çıkacaktı.” Evet, meşveretin İslâm’da ve İslâmî yapıda böyle önemli bir yeri vardır. Yıkılan Medine tekrar yapılabilir ama teşri döneminde İslâm’ın bir rûknü yıkılırsa onu yeniden inşâ etmek imkânsızdır. Öyleyse, meşveret heyetinde bulunan herkes sahip oldukları güzel fikirleri heyete sunmalı ve o güzel düşüncelerin herkese mâl olmasını sağlamalı.. ve tabîî aksi karara da mutlak mânâda uymalıdır.

Buraya kadar arzetmeye çalıştığımız esaslar, itaat etme ile ilgiliydi. Bu meselenin bir diğer yönü -ki o da itaat etme kadar önemlidir- kararlara itaat ettirme adına sevk ve idarede bulunan vazifelilere düşen sorumluluklardır. Hemen ifade edelim ki, bunun bütün misallerini Allah Rasûlü (s.a.s)’nün hayat-ı seniyyeleri içinde görmek ve göstermek mümkündür. Nebiler Serveri’nin hayatını bu perspektiften inceleyerek, ondan her zaman itaat ettirmeye yönelik genel prensipler çıkartabiliriz.

Şimdi isterseniz, bu çizgide cereyan eden bazı tarihî vak’alara kuşbakışı bir göz atalım: Cahiliye dönemi Arapları, oldukça ferdî hareket eden insanlardı. Hemen en küçük bir mesele bile, onları aile aile, oymak oymak, kabile kabile birbirine düşürebilirdi. Böyle bir toplumun fertlerinin birbirine düşmemesi, bazılarının bazılarına itaat etmesi âdetâ imkânsızdı. O dönemde Mekke ve Medine’de kendi içlerinde birçok parçaya ayrılmış pek çok kabile vardı. Bunlar, dışta kavga edecek insan bulamayınca, kılıçlarını çekerler ve birbirleriyle savaşırlardı. İşte böyle bir toplum içinde itaat düşüncesini geliştirip bir baş etrafında bunları toplamak, Allah Rasulü’nün peygamberliğine delil teşkil edecek ölçüde büyük bir hadisedir. Bana göre bu husus, felsefî siyer yazarlarının dikkatinden kaçmıştır. Evet, Nebiler Serveri (s.a.s), olabildiğine bedevî ve birbirini yiyen bir cemaatten; medenî ve birbirini dinleyen, itaat eden bir cemaat çıkarmıştır.

Yine o dönem anlayışı içinde, Araplar bir köleye hiçbir zaman -hele bu bir de siyahî ise- insan nazarı ile bakmazlardı. Sanki onlara göre, Allah’ın iki kulu vardı da bunlardan birine “şeytan ol” dedi; o da gidip siyah oldu. -Bugün pek çok siyahlar bunun aksini düşünürler- Onun için Bilal-i Habeşî (r.a), Ümeyye b. Halef’in yemek yediği odaya girme hakkına bile sahip değildi.

Yani köle, insan mı değil mi, şayet bu köle siyah ise, hayvan mı insan mı meselesinin münakaşası yapıldı. İslâm geldi ve köleleri öyle bir mevkiye yükseltti ki, mesela, saçları siyah ve kıvrıkcık, dudakları iki parmak kalınlığında "eşhedü enne Muhammeden Rasulullah" derken "şin" harfini çıkaramadığından dolayı "eshedü" diyen Bilal-i Habeşî (r.a), Bedir'de eşraf içinde hadiseler müdahale edebiliyor ve görüşlerini ortaya koyabiliyor.. ve hane-i risaletpenâhîye İbn-i Mes'ud'la aynı hakka sahip bir şekilde girip çıkabiliyordu.

Bunlardan bir diğeri Efendimiz'in azadlı kölesi Zeyd b. Harise'dir. O da Bilal-i Habeşî gibi siyahî bir insandı. Allah Rasulü (s.a.s.), Zeyd b. Harise'yi içinde Cafer b. Ebi Talib, Abdullah b. Revaha, Halid b. Velid.. (r.anhüm) gibi soylu harp dâhileri ve savaş kahramanları bulunan ordunun başına kumandan tayin etti ve önemli bir harbe gönderdi. Bunlar cahiliye dönemi anlayışlarını bir kenara iterek siyahî kumandan Hz. Zeyd (r.a)'e itaat ettiler.

Kaderin garip cilvesine bakın ki, aradan geçen onca yıldan sonra, yine Bizans üzerine gidecek bir orduya Nebiler Sultanı, Hz. Zeyd'in oğlu Üsame'yi kumandan tayin etti. Bu defa da ordunun içinde Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali (r.anhüm) gibi devasa şahsiyetler vardı.

Asr-ı saadette bu istikamette cereyan eden bir başka olayı da, Abdullah İbn Hüzafetü's-Sehmî anlatır. Allah Rasulü (s.a.s), bu büyük insanın emrine bir müfreze vererek bir yere gönderir. Orada emrindekilerden birinin itaat düşüncesinde kusur ettiğini anlayan Hz. Abdullah bir ateş yaktırır ve "kendinizi bu ateşe atın" emrini verir. Bu emir karşısında bazıları dolu dizgin kendilerini ateşe atmak ister. Bazıları ise "biz ateşten kaçıp Allah Rasulü'ne iman ettik, şimdi kendimizi ateşe mi atacağız?" deyip geri dururlar. Sefer dönüşü meseleyi Allah Rasulü'ne anlatırlar. Efendimiz, "eğer o ateşe girseydiniz ebediyyen çıkamazdınız" karşılığını verir. Çünkü bu bir intihardır. İntihar ise Allah'ın yasak ettiği bir ameldir. "Hâlîka isyanın bahis mevzuu olduğu bir yerde mahluka itaat yoktur." Haram olduğu kat'î olan meselelerde hiç kimseye itaat edilmez.

İşte bu ve benzeri misallerden hareketle, sahabeyi o cahiliye Arap anlayışından uzaklaştırıp, itaat duygu ve düşüncesi ile dolduran sırrı keşfetmek ve onu hayata geçirmek, sevk ve idarede bulunan vazifelilerin görevleri olmalıdır. Meselâ, bu çerçevede Üstad Bediüzzaman'ın "kardeş kardeşe peder olamaz, mürşid vaziyetini takınamaz" ölçüsüne uygun hareket etmek çok önemlidir. Bu, insanları köle gibi kullanmama, bulunduğu makamı baskı unsuru gibi görmeme, mütakabiliyet çizgisi içinde iş yapma ve yaptırma şeklinde anlaşılabilir. Evet, eğer bunlar hayata geçirilebilirse, soruda bahis mevzuu edilen olumsuzlukların hiçbirisi sözkonusu olmaz. Burada Übeyy b. Ka'b ile İbn Abbas (r.anhümâ) arasında geçen hâdisî, bizim düşünce ufuklarımızı açacak boyuttadır. Bir gün Hz. Übeyy (r.a) ata binerken İbn Abbas atın üzengisinden tutar. Übeyy b. Ka'b onun bu davranışı karşısında: "Sen ne yapıyorsun, sen ki peygamberin amcasının oğlusun" deyince; İbn Abbas: "Biz büyüklerimize hürmet göstermekle emrolunduk" der. Bu defa Hz. Übeyy, İbn Abbas'ın elini tutup öper; "Biz de, ehl-i beyte karşı böyle davranmakla emrolunduk" karşılığını verir. Zannediyorum, bu mütekabiliyet duygusu geliştirilebilse, ne aşağıdakiler "biz itaat ediyoruz" diyerek üsttekilere karşı istiskalde bulunacak; ne de üsttekiler kendilerini dinlemeyen insanlar karşısında bazı şeyleri yaptırmada zorlanacaktır.

Hasılı istişare, nebevî; münferid hareket ise şeytanî bir davranıştır. İtaat ise meşveretin tabii bir neticesidir. Cihan tarihinde peygamberler, vahiyle müeyyed oldukları halde istişare ederek hareket etmişlerdir. Bunun aksine, Ramses'ten, Amnofis'e, Sezar'dan Napolyon'a; Cemil Meriç'in ifadesi ile ondan da deli teke Hitler'e, Stalin'e, Lenin'e kadar ne kadar firavun varsa bunların hepsi de müstebit, tek başlarına karar veren ve infaz eden insan görünümlü şeytanların çıraklarıdır.²⁴⁴

DİNİ ÖNCE KENDİMİZE ANLATMA VE İSTİŞARE

Muhatabımız kimse değil, fakat herkes. Dini anlatırken, önce bizim yaşamamız gereken kaideler bütünü olarak kendimize

anlatmalıyız. İsteyen de, alacağını alır. Her adımda O'nun elini görmemiz lâzım. Ne var ki biz, kendimizi asla suçlu görmeyiz. 50 defa çamura batsak, "çamura düştük" demeyiz de, "üzerimize çamur sıçradı" deriz. Ne işin var çamurun içinde?

Osman Yüksel anlatmıştı. Üstad Necip Fazıl, elinde çanta koşa koşa istasyona gidiyor. Fakat tam varırken, tren hareket ediyor. "Üstad" diyor Osman Yüksel, "Ne o, treni mi kaçırdın?" Üstad, kendi kabiliyetinin farkında biri. Yenilgiyi hazmedemez; "Ne kaçırmayı? Kovdum gitti!" diyor. Necip Fâzıl gibi, Sezai bey de kendinin, üstün yanlarının farkındadır. Ama, dâhî olmaktansa, orta zekâlı olup, meşverete, dayanışmaya önem vermek, bence çok daha mühimdir. Evet, başkalarının düşüncelerine müracaat edenler, dâhîlerden daha başarılı olurlar.

İnsan, kendisinin farkında olsa da, güneşe ayna olmaya bakmalıdır. Ay güneşe ayna olmasa idi, ışık verebilir miydi? Görmez misiniz Tahirî Mutlu'yu, Hasan Fevzi'yi, Hoca Sabri'yi, Hulûsî Efendi'yi? Bunlar ne engin ruhlardır! Ne derin mehâbettir o öyle! Öyle bir dünya-ukbâ muvazenesi kurmuşlar ve o kadar derin bir inanç, teslimiyet ve tevekkül içindedirler ki, onları Sahabîlerin izdüşümleri sanırsınız. Onların, günümüzdeki iz düşümleri. Allah'ı anlatma, daima birinci işleri olmuş. Bütün dünyanın karşılarında durduğu bir dönemde bile, ümitlerini hiç yitirmemişler; Allah'a güvenlerinde asla sarsıntı yaşamamışlar. Bence şimdi de ye'se gerek yok. Şer, şerliğini, şirret şirretliğini hep yapmış. Dolaştığı yerlerde meleklerin başına gül saçtığı insana nâdânlar kum atıyor, çakıl atıyor, yoluna diken döküyorlardı. Siz, insanların gönlüne talip olmuştunuz. Gönüllere Allah'ın sevgisini aşılayacaksınız. Dökülenler de olacak. İş büyük, gönüller sultanlığı. Önemli olan, yapılması gerekeni yapıp, neticeyi hiç düşünmemek, yarın ne olacak diye hiç hesap etmemek ve O'nun işine karışmamak...²⁴⁵

RİSALE...

SAADETİN ANAHTARI

Müslümanların hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyedeki saadetlerinin

anahtarı, meşveret-i şer'iyedir.

وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ

âyet-i kerimesi, şûrâyı esas olarak emrediyor.

Evet, nasıl ki, nev-i beşerdeki telâhuk-u efkâr ünvanı altında asırlar ve zamanların tarih vasıtasıyla birbiriyle meşvereti, bütün beşeriyetin terakkiyatı ve fününun esası olduğu gibi, en büyük kıt'a olan Asya'nın en geri kalmasının bir sebebi, o şûrâ-yı hakikiyeyi yapmamasıdır. Asya kıt'asının ve istikbalinin keşşafı ve miftahı şûrâdır. Yani, nasıl fertler birbiriyle meşveret eder; taifeler, kıt'alar dahi o şûrâyı yapmaları lâzımdır ki, üç yüz, belki dört yüz milyon İslâmın ayaklarına konulmuş çeşit çeşit istibdatların kayıtlarını, zincirlerini açacak, dağıtacak, meşveret-i şer'ie ile şehamet ve şefkat-i imaniyeden tevellüd eden hürriyet-i şer'iyedir ki, o hürriyet-i şer'ie, âdâb-ı şer'ie ile süslenip garp medeniyet-i sefihanesindeki seyyiatı atmaktır.

İmandan gelen hürriyet-i şer'ie iki esası emreder: Yani, İman bunu iktiza ediyor ki, tahakküm ve istibdat ile başkasını tezlil etmemek ve zillate düşürmemek, ve zâlimlere tezellül etmemek... Allah'a hakikî abd olan, başkalara abd olamaz. Birbirinizi, Allah'tan başka kendinize Rab yapmayınız. Yani, Allah'ı tanımayanherşeye, herkese nispetine göre bir rububiyet tevehhüm eder, başına musallat eder. Evet, hürriyet-i şer'ie Cenab-ı Hakkın Rahman, Rahîm tecellîsiyle bir ihsanıdır ve imanın bir hassasıdır.

فَلْيَحْزَأِ الصَّدُوقُ وَلَا عَاشَ الْيَأْسُ فَلْتَدُومِ الْمَحَبَّةُ وَلْتَقْوَى
الشُّورَى وَالْمَلَامَةُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهَوَى وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى

Yaşasın sıdk! Ölsün yeis! Muhabbet devam etsin! Şûrâ kuvvet bulsun! Bütün levm ve itâb ve nefret, hevâ hevese tâbi olanlara olsun. Selâm ve selâmet, hüdâyâ tâbi olanlar üstüne olsun. Âmin.

Eğer denilse: Neden şûrâyâ bu kadar ehemmiyet veriyorsun? Ve beşerin, hususan Asya'nın, hususan İslâmiyetin hayatı ve

terakkisi nasıl o şûrâ ile olabilir?

Elcevap: Nurun Yirmi Birinci Lem'a-i İhlâsında izah edildiği gibi, haklı şûrâ ihlâs ve tesanüdü netice verdiğiinden, üç elif, yüz on bir olduğu gibi, ihlâs ve tesanüd-ü hakiki ile, üç adam, yüz adam kadar millete fayda verebilir. Ve on adamın hakikî ihlâs ve tesanüd vemeşveretin sırrıyla, bin adam kadar iş gördüklerini, çok vukuat-ı tarihiye bize haber veriyor. Madem beşerin ihtiyacatı hadsiz ve düşmanları nihayetsiz, ve kuvveti ve sermayesi pek cüz'î; hususan dinsizlikle canavarlaşmış, tahribatçı, muzır insanların çoğalmasıyla, elbette ve elbette, o hadsiz düşmanlara ve o nihayetsiz hâcetlere karşı, imandan gelen nokta-i istinad ve o nokta-i istimdad ile beraber hayat-ı şahsiye-i insaniyesi dayandığı gibi, hayat-ı içtimaiyesi de yine imanın hakaikinden gelen şûrâ-yı şer'î ile yaşayabilir, o düşmanları durdurur, o hâcetlerin teminine yol açar.²⁴⁶

NUR CEMAATİNDE MEŞVERET VE İSTİŞARE ESASTIR

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ

emriyle, kardeşlerimle bir meşverete muhtacım. (Emirdağ Lâhikası-I, s. 23.)

Siz, meşveretle ne lâzımsa yaparsınız. Fakat ihtiyatla, telaşsız, velveleye vermemek tazım. (Emirdağ Lâhikası-I, s. 141.)

Bundan sonra her meselemizde emir, Risale-i Nur'un şahs-ı manevîsini temsil eden has şakirtlerin ve sizlerindir. Benim de şimdi bir reyim var. (Emirdağ Lâhikası-I, s. 219.)

Hafız Mustafa'nın bizce pekçok ehemmiyetli olan mektubu, çoktan beri beklediğim bir hakîkati gösterdi ki; Risâle-i Nur dairesindeki şakirtler, istişâre sûretinde, tâb etmek gibi çok ehemmiyetli işleri görmeye başlamalarıdır. (Kastamonu Lâhikası, s. 90.)

Mümkün olduğu kadar geçici rüzgarlara ehemmiyet vermeyiniz, bakmayınız. Zaten mabeyninizde samîmi tesanüd ve meşveret-i şer'îye, sizi öyle şeylerden muhafaza eder. İçinizdeki şahs-ı mânevînin fikrini, o meşveretle bildirir.

(Kastamonu Lâhikası, s. 91.)

Meşveret-i şer'îye ile reylerinizi teşettütten muhafaza ediniz. İhlas Risâlesi'nin düsturlarını her vakit göz önünüzde bulundurunuz. Yoksa, az bir ihtilaf bu vakitte Risâle-i Nur'a büyük bir zarar verebilir. (Kastamonu Lâhikası, s. 178.)

NÜKTELER...

HÜDHÜD'ÜN FİKRİ

Süleyman Aleyhisselâm'a hem dünya, henı de âhiret saltanatı verilmişti.

Dünyadaki saltanatı, çok zengin oluşu, insanlardan başka cinlere de hükmedişi, hattâ hayvanlara bile hâkim oluşuydu. Onun yanında kurtlar, kuşlar itaatli birer hizmetçi gibiydiler. Ne emrederse hemen yerine getirirler, ne isterse derhal yaparlardı.

Bir gün bir melek elinde bir bardak su ile geldi ve şöyle dedi:

— Ey insanların ve diğer canlıların sultanı, şu elimdeki suyun adına (âb-ı hayat) denir. Bunu içersen çok uzun ömürlü olacaksın, asırlarca yaşama imkânına kavuşacaksın. Nice kavimler ölecek, yerlerine yenileri gelecek, ama sen hepsinin zamanında da ömür sürecek saltanatta olacaksın. Yeter ki bu su'dan iç!

Süleyman Peygamber düşünmeye başladı:

— Ben bu söylediklerini, kuşları toplayıp bir istişare edeyim de sonra kararımı bildireyim, dedi.

Bir gün bütün kuşların hazır bulunduğu bir sahrada durumu anlattı:

— Bana, dedi, bir melek âb-ı hayatı getirdi. İçersem çok uzun zaman yaşayacak, asırlarca saltanat sûrecekmışim, ne dersiniz, âb-ı hayattan içeyim mi?

Hepsi de sevinçle cevap verdiler:

— İçiniz efendim, içiniz de. asırlarca muammer olunuz.

Ancak o sırada Hüdhüd kuşu yoktu. Müzakere bittikten sonra, uçarak gelip dağılmak üzere olan kuşların arasına karıştı.

Onun yeni gelişini gören Süleyman Aleyhisselâm:

— Bakın, dedi, bir kardeşiniz istişarede yokmuş. Bir de Hüdüh'ün fikrini soralım, belki ufkumuzu genişletecek görüş fleri sürebilir.

Durumu ona da anlattı. Hüdüh yavaş yavaş konuşurdu. Fakat bu sefer heyecanla ve aceleyle konuşmaya başladı:

— İçmeyiniz efendim, âb-ı hayattan içmeyiniz!

— Neden içmeyeyim, sebebini de söyler misiniz?

— Neden olacak Efendimiz, siz bu sudan içinde asırlarca yaşayacaksınız, ama sizin emsal ve akranlarınız ölmüş, bu âlemden göçmüş olacak. Emsal ve akranlarınızın hepsinin de ölümlerinin acısını tadacak, aranızdan ayrılışının ıstırabını duyacaksınız. Sonra yeniden dost ve emsaller edineceksiniz. Onlar da bir müddet sonra ölümü tadacak, aranızdan ayrılacak. Siz, onların da Ölümlerinden acı duyacak, üzüntü hissedeceksiniz. Bu nasıl bir hayat ki, daima emsal ve akranlarınız durmadan ölüp gidecek ve siz de durmadan onların ölümlerinin acısını tadacak, hasretini hissedeceksiniz?

Düşünmeye başlayan Süleyman Aleyhisselâm dağılmak üzere olan kuşlara sordu:

— Ne dersiniz, kardeşiniz Hüdüh'ün söylediklerine? Hep birlikte cevap verdiler:

— İştirak ediyoruz, kardeşimiz Hüdüh bizden isabetli görüş ileri sürdü. Kararımızı onun işaret ettiği şekilde düzeltmemiz gerekir.

Süleyman Aleyhisselâm âb-ı hayat getiren meleğe seslenip kararını bildirdi:

— Âb-ı hayatı içmekten vazgeçtim, herkes gibi zamanı gelince ölmeyi daha hayırlı olarak görüyorum. Az yaşa çok yasa, akıbet ölüm gelecek basa.. Al götür âb-ı hayatını. Herkes gibi sınırlı ömür yeter bana.

Kuşlar uçup dağıldılar. Süleyman Aleyhisselâm da oradan ayrılıp köşküne gelirken yolda bir gence rastladı. Gencin derdi

büyüktü. Diyordu ki:

— Ey Allah'ın Resulü, dedem çok yaşlandı, ekmeğini yiyemiyor, suyunu içemiyor, hacetini de kendi başına defedemiyor. Aile halkımız ona hizmette kusur etmemek için çırpıyorsa da, tahammülleri bitti, takatleri tükendi. Ne olur, bir dua et de, derdimize bir çare bulunsun...

Süleyman Aleyhisselâm ellerini açıp şöyle dua etti:

— Yâ Rab, erzel ömürden sana sığınırım. Bana ve başka bir kuluna erzel ömür verme, ele düşecek hale gelince emanetini kolaylıkla kabz eyle. Bu, yaşamaktan daha güzeldir.

Bu sırada koşa koşa biri gelip gencin kulağına fısıldadı:

— Yaşlı deden hakkın rahmetine kavuştu. Evden seni istiyorlar.²⁴⁷

MEŞVERET

İstişare etmek ve meşverette bulunmak Kur'ân'ın emridir ve bu itibarla bir ibadettir. Kur'ân hakikatlerini tatbik etmeyi esas alan kimselerin elbette ki, Kur'ân'ın bu emrine itaat etmeleri ve mes'elelerini istişare ile halletme yoluna gitmeleri gerekir.

İstişarenin mânâsında arkadaşların birbirlerine ihtiyaç duymaları vardır. Diğer bir tabirle birbirlerini seven, birbirlerine ihtiyaç duyan ve birbirlerinin fikirlerine hürmet edenlerdir ki, aralarında meşvereti bir esas olarak kabul eder ve öyle hareket ederler. İşin ehliyle danışmadan kendi başına hareket eden kimse dâva arkadaşlarını sevmiyor, onlara ihtiyaç duymuyor ve kendi görüşünü daima üstün gördüğünden onların fikirlerine itibar etmiyor demektir. Başkasına muhtaç olmayan bir kimse düşünölemeyeceğine göre başkasıyla istişare etmeyen kimse acizlik, noksanlık ve ihtiyaçtan ibaret olan mahiyetini bilmiyor demektir. Bu ise bir insan için büyük bir tehlike ve korkunç bir sapıklıktır. Böyleleri önce irşad ve ıslah edilmeli; sonra onlarla yola çıkılmalı, ıslah ve irşad olmuyorsa ve enaniyetinden vazgeçmiyorsa temkinli ve tedbirli davranmada fayda vardır. Meşverete önem vermek kişinin noksanlığından değil; olgunluğundan ve daha çaplı ve daha sağlam hizmet vermeyi

düşünmesinden kaynaklanır. Evet, meşverete önem veren kimse, kemâlin zirvesine doğru tırmanma şeridinde dâima mesafe alır. Meşverete önem vermeyen kimse ise, serabı su zannederek aldanan adam misâli; hep zararda ve hep hüsranda kalacaktır. Meşveretle alâkalı olarak bilinmesi gereken bazı hususlar vardır.

a- Kur'ân-ı Kerîm namaz ve orucu emrettiği gibi istişareyi de öyle emretmiştir. Nitekim Al-î İmran sûresinin 159. âyetinde meâlen "(Umuma dit) *işlerde onlara danış*" buyurulmaktadır. Ayrıca Şura sûresinin 38. âyetinde gerçek mü'minler anlatılırken meâlen "*Ve işleri de aralarında şuradır, (danışma iledir.)*" buyurulmaktadır. Yani onlar dağınık bir topluluk olmayıp aralarında dayanışmanın hâkim olduğu bir cemiyettirler. Gerektiğinde biraraya gelip söz ve karar birliğine varmasını çok iyi bilirler, idare ve icrââtları, muamele ve hizmetleri istibdat ile değil, aralarında danışmak ve birbirlerinin görüşlerine müracaat etmek iledir. Böylece dînî ve millî izzetlerine ve hizmetlerine kendileri sahip olup başkalarının elinde esir değillerdir ve yabancıların kirli ellerini içlerine karıştırmasına asla müsaade etmezler.

Hem Resûl-İ Ekrem Sallallahü Aleyhi ve Sellem de ihtiyacı olmadığı halde çok hususî ve nazik işlerinde bile istişare etmiş ve bize yol göstermiştir. Bu itibarla istişare yapmak ibadettir. Öyle ise bizler işlerimizi ve hizmetlerimizi hem istişareye dayandırmalıyız hem de istişarelerimizi ibadet neşvesi ve kulluk düşüncesi içerisinde yapmalıyız.

b- Biz bir cemaatiz. Çaplı hizmetlerin altına girmişiz. Bunun gereği olarak mes'elelerimizi ve hizmet adına atacağımız adımlarımızı kendi aramızda konuşarak ve danışarak karara bağlarız. Görülen bazı aksaklıkları husumet ve gıybetle değil; istişare yoluyla gidermeye çalışmalıdır. Husumet ve gıybet ederek karşılık vermekle veya görülen aksaklıkları ve yapılacak bazı hizmetleri herkes kendi kafasına göre halletmeye kalkışmakla anarşi ve adavetlere zemin hazırlamış olur. Evet, bütün problemlerin istişareye getirilmesi gerekir. Zîrâ; bir aklın tek başına vereceği kararın isabetlilik derecesiyle, on aklın

müştereken vereceği kararın isabetlilik derecesi elbette ki bir değildir. Öyle ise istişaresiz asla bir iş yapmamalı. İstişaresiz iş yapanlar kendi akıllarına ve hislerine göre hareket ediyorlar demektir. Böyleleriİ şeytanî bir ise girişmiş oluyorlar. Zîrâ; prensip olarak başta akla, fikre ve hevese değil; istişareye önem vermek gerekir.

c- ibadetler maksadsız ve faydasız olmadığı gibi; istişarenin de kendine göre bir maksadı ve bir faydası olmalıdır:

1-istışareden maksad, istişareyi ilâhî bir emir olduğu için yapmaktır.

2-Cemaat halinde fikir ve davranış birliğine ermek ve çevreye özellikle güven besleyen ve aynı hizmette yer alan şâir kimselere güven telkin etmektir. Zîrâ; aynı şeylerin bir cemaat tarafından yapıldığını ve söylendiğini görenler bu görüş ve davranışların yüce bir heyetten kaynaklandığını anlayacak, itimad edecek ve o davranışın savunuculuğunu yapacaklardır.

3-istışarenin faydası pek çoktur, istişare, istişareye katılanları çalışmaya sevkeder. Çalışma ise huzurun kaynağıdır. Hem bir meşgalesi olanların, çarşı pazarda günaha girmeleri azalır. Şeytan onlarla uğraşacak vakit bulamaz ve onları kandıramaz.

d- istişare esnasında dikkat edilecek bazı hususlar vardır:

1-İstışareye herkes kararlaştırılan vakitte ve yerde hazır bulunmalıdır. Başkalarını bekletmemelidir.

2-Üzerinde durulan husus hakkında kesin bilgisi olan fikrini mutlaka beyan etmeli ve sonra susmalıdır. Bilgisi olmadığı hususlarda ise kesinlikle ileri-geri konuşup zaman israfına meydan vermemeli. Bu taktirde o mes'ele hakkında bilgisi olanlara güvenmelidir.

3-Görüşünü beyan ettikten sonra görüşünün bir hüküm olarak karara bağlanmasında ısrar etmemek lazım. Bunu hey'ete bırakmak lazım. Hatta görüşü karar olarak benimsenmediği takdirde bundan memnun bile olmak lazım. Çünkü, karan heyet almış olsa bile; fakat o sebep olduğundan

aleyhde bir şey olursa sorumluluğu gerektiren bir neticeyle karşılaşabilir. Bunun mânâsı görüş beyan etmekten kaçınmak demek değildir, heyetin kararına memnun olmak demektir.

4-Her zaman olduğu gibi, istişare esnasında da "Münakaşa eden haklı olsun-haksız olsun haksızdır." prensibiyle hareket etmeli ve kimseyle asla münakaşa etmemeli.

e- Bütün istişarelerde özetle iki madde üzerinde durulmalı:

1-Mazinin muhasebesi. Yani daha önceki istişarede alınan kararların tatbik edilip edilmediği ve meydana gelen hâdiselerin mâhiyetleri.

2-İstikbâlin tedbîri. Yani gelecekteki hizmetin taktiği ve tekniği ile alâkalı olarak alınması gereken tedbirlerin ve yapılacak olan işlerin tesbiti.

f- İstişare heyeti sık sık biraraya gelmelidir. İstişareye gelmek o kadar benimsenmelidir ki, hiç bir iş İstişareye gelmeye engel teşkil etmemeli. Çünkü, hizmetle alâkalı olan istişareler umurun hukukuna terettüp etmektedir.

g- İstişareyi verimli ve faydalı bir şekilde gerçekleştirmenin çarelerinden birisi; Nurların okunması, va'zların dinlenmesi ve sahabe-i kiramın tanınmasıdır. Zîrâ; günümüzde şuurlanma ve dinamik güç, ancak bunlar sayesinde temin edilir.

h- "Mucibe-i külliye'nin nakîzi, sâlibe-i cüz'iyedir" diye bir mantık kaidesi vardır. Yani küllî ve umumî olan bir hizmeti ve o hizmetin güzel ve çaplı neticelerini ve semerelerini cüz'î ve adî bir ihmalkârlık bozar, hiçe indirir, verimsiz hâle getirir ve şâir arkadaşların da hukukuna tecavüz etmiş olur. Bunun böyle olduğunu bir bahçe yetiştirmede veya bir fabrika çalıştırmada ve imâlatta bulunmada rahatlıkla görebilir ve anlayabiliriz.

Evet; küçük bir ihmal büyük işleri ortada bırakır veya neticeyi geciktirir. Çünkü, ihmal ve dikkatsizlik sâri ve mütecaviz bir cinayettir. Öyle ise istişarede alınan kararlar mutlaka tatbik edilmelidir. Bunun için de istişare heyetini teşkil eden her bir ferd yapabileceği bir vazifeyi üstlenmeli ve üstlendiği vazîfeyi en

kısa bir zamanda ve layıkıyla yerine getirmeye çalışmalıdır. Tâ pek çok kimsenin çalışmasına terettüp eden hizmet, bazılarının ihmâli ve dikkatsizliği yüzünden sekteye uğramasın ve ortada kalmasın.²⁴⁸

KOLLEKTİF ŞUUR

İstişare, iradenin realiteye tâbi olmayı kabul etmesidir. Ferd bu sayede, indî ve şahsî mûlahazaların inhisarından kurtularak, kollektif şuur meşcereliğinde (koruluk), "secere-i tayyibe" benzetmesiyle anlatılan bir kelime-i tayyibe haline gelir ve benliğinin karanlık dehlizlerinde, düşüncesinin kameti iki büklüm dururken, istişarenin maharetli eliyle düşünce semâsına perçinlenmiş ve ışıyla gümüş suda altın renkli resimler çizen bir yıldız olur. Zaten, sahabenin gökteki yıldızlara benzetilmesi hikmetlerinden biri de budur. Her meselelerini Allah Rasulü'ne danışmaları, yani istişare etmeleri, onları birer yıldız haline getirmiştir...

İstişare, kelime olarak, arıdan bal almak, demektir. Bal ise âdeta şifa ile aynı mânâyâ gelir. Demek ki istişare, ferdî, ailevî ve içtimaî bütün dertlere şifa getirir. Bunun şahidi ise bütün bir tarihtir.

İstişare, mesuliyetin taksim edilmesidir. Cemaat ve cemiyet anlayışına ulaşmış ve aritmetik bir bütünün cüzlerinden çok, bir organizma bütününün cüzleri olabilmiş fertler, hiç şüphesiz, yapılması gereken iş veya götürülmesi gereken yüke başkalarından daha çok omuz verir ve sorumluluğu başkalarından daha çok kabullenirler. Bu neticeyi elde etmenin ve ferde bu merhaleyi kazandırmanın en tesirli ve garantili yolu ise onları istişareye dahil etmektir. Nitekim Allah Rasulü'nün yüce ve yüksek icraatlarında bu durum her zaman görülmekte ve bilhassa toplu karan gerektiren yerlerde o her zaman ashabıyla görüşüp istişare etmekte ve böylece mesuliyeti mevcut fertler arasında paylaştırıp taksim etmektedir. Hudeybiye'de hanımıyla istişare etmesi de İki Cihan Serveri'nin bu işe ne kadar ehemmiyet verdiğini göstermektedir.

İstişare, yabancı düşünce ve ideolojilerin tesirinden

kurtularak, bütünleşip bir sözde karar kılma ve hem düşünce, hem de yasama tarzı itibariyle istiklâle kavuşmanın en güzel işareti've en güzel beşaretidir.

İstişare bir irfan örneğidir. İrfan kişinin kendisini bilmesidir. Bu ise gıpta edilmesi caiz en büyük haslettir, tükenmeyen servettir.²⁴⁹